

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะสำหรับครูศิลปศึกษา
2. เพื่อสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะสำหรับครูศิลปศึกษา
3. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะสำหรับครูศิลปศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. งานวิจัยครั้งนี้ทำการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในจังหวัดราชบุรี แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียว (one group pretest-posttest design)
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ
 - 2.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ครูศิลปศึกษา หมายถึง ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่เป็นครูผู้สอนศิลปศึกษาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ระดับประถมศึกษา ปีการศึกษา 2556 ในโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2 จำนวน 3,355 คน
 - 2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้แก่ ครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 358 คน
 - 2.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรการสอนศิลปศึกษา และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ จำนวน 10 คน
 - 2.4 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการประเมินการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน
 - 2.5 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ได้แก่ ครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 30 คน
3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่
 - หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่

- ความรู้เกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
- ความสามารถปฏิบัติการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
- ความคิดเห็นที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
- ความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษา มีการดำเนินงาน 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม (Research - R1 : Analysis) เพื่อใช้ในการวางแผนการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ส่วนที่ 2 เป็นการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ส่วนที่ 3 เป็นการศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมจากครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรม จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม (Development - D1 : Design and Development) จากวิเคราะห์ข้อมูลขั้นตอนที่ 1 ปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะให้สอดคล้องกับการพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษา เพื่อให้สามารถสอนศิลปศึกษาได้ จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนา โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 การร่างหลักสูตรฝึกอบรม ส่วนที่ 2 การประเมินผลโครงร่างหลักสูตรฝึกอบรม โดยนำโครงร่างหลักสูตรไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประเมินหลักสูตรใช้เครื่องมือแบบประเมินประสิทธิภาพ และส่วนที่ 3 การปรับปรุงโครงร่างหลักสูตรการฝึกอบรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปทดลองใช้ต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม (Research - R2 : Implementation) โดยนำหลักสูตรการฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม ไปทดลองใช้กับกลุ่มครูศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 30 คน ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียววัดก่อน-หลัง (one group pretest – posttest design) แล้วนำมาตรวจสอบประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม มี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ จากการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม ด้วยแบบทดสอบก่อนและแบบทดสอบหลังอบรม 2) ด้านความสามารถ จากความสามารถในเขียนสรุปความรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การฝึกปฏิบัติการวาดภาพระบายสีน้ำ การปั้นดินเหนียวและการพิมพ์ภาพของผู้เข้ารับการอบรม โดยใช้แบบประเมินผลงาน 3) ด้านความคิดเห็นที่

มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการอบรม โดยใช้แบบสอบถาม และ 4) ด้านความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมของผู้เข้ารับการอบรม โดยใช้แบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรม (Development – D2 : Evaluation) โดยประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ และปรับปรุงหลักสูตรภายหลังการทดลองใช้ ให้ได้หลักสูตรที่สมบูรณ์ เพื่อที่จะนำไปใช้ฝึกอบรมกับครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษาในโรงเรียนในพื้นที่อื่น ๆ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถจัดการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาและคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ได้แก่ แบบประเมินประสิทธิภาพหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

2. แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยมี 4 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1) แบบสอบถามปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ชุดที่ 2) แบบสัมภาษณ์การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ชุดที่ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ และชุดที่ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

วิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของแบบถามโดยการวิเคราะห์ความถี่ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) การทดสอบความแตกต่างคะแนนแบบทดสอบก่อนและแบบทดสอบหลังอบรม (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่มเนื้อหาเขียนสรุปเป็นความเรียง

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษา สรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ในด้านแนวคิดทฤษฎีและการพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรม ทฤษฎีการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในประเด็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม

ปัญหาการสอนศิลปศึกษา วิธีการสอนศิลปศึกษา วิธีการพัฒนาหลักสูตร และการสำรวจความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดราชบุรี ที่เกี่ยวกับปัญหาการสอนศิลปศึกษา และความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน ปัญหาการสอนศิลปศึกษาด้านเนื้อหา มีลำดับของปัญหาดังนี้ ขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ 1) มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระทัศนศิลป์ 2) หลักสูตร และวิธีการสอนทัศนศิลป์ และ 3) การนำทัศนธาตุไปบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

ปัญหาการสอนศิลปศึกษาด้านทักษะ มีเรียงตามลำดับของปัญหาดังนี้ 1) ขาดความสามารถสอนศิลปะโดยบูรณาการกิจกรรมทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 2) ขาดความสามารถวาดภาพระบายสีโปสเตอร์ 3) ขาดความสามารถปั้นแบบหุ่นต่ำ หุ่นสูงและลอยตัว จากปัญหาดังกล่าว จึงต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เป็นรูปแบบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นผู้จัดการอบรมร่วมกับบุคคลที่มีความรู้ศิลปะในท้องถิ่น เวลาที่ใช้ในการอบรมประมาณ 3 วัน ช่วงระหว่าง 8.00 – 16.00 วันเสาร์ และวันอาทิตย์ เนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมเรียงตามลำดับกิจกรรมดังนี้ 1) การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 2) การวาดภาพระบายสีน้ำ สีโปสเตอร์ 3) การปั้นหุ่นต่ำ หุ่นสูงและลอยตัว 4) การพิมพ์ภาพ ความสำคัญเป็นพิเศษของหลักสูตรเรียงตามลำดับคือ 1) วิธีสอนแบบบูรณาการกับกิจกรรมทัศนศิลป์และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 2) ฝึกปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ที่มีเนื้อหาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ 3) พัฒนาศักยภาพฝีมือทางศิลปะของผู้เข้าอบรม

2. ผลการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

1. ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ปัญหาการสอนศิลปศึกษาและความต้องการหลักสูตรฝึกอบรมมาเป็นข้อมูลในการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรม มี 2 ส่วน คือ

1.1 หลักสูตรการฝึกอบรม มีองค์ประกอบดังนี้

- 1) หลักการและเหตุผล
- 2) จุดประสงค์หลักสูตรการฝึกอบรม
- 3) โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม
- 4) คำอธิบายรายวิชา
- 5) กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม
- 6) สื่อการฝึกอบรม
- 7) การวัดผลและประเมินผลการฝึกอบรม
- 8) หน่วยการฝึกอบรม

1.2 คู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม มีองค์ประกอบดังนี้

- 1) คำชี้แจง
- 2) หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ
- 3) หน่วยการฝึกอบรม
- 4) แผนการจัดการอบรม
- 5) ใบความรู้

6) ใบกิจกรรม

7) แบบทดสอบก่อน – หลังการอบรม

2. ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรการฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เป็นผู้ประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรความสอดคล้องของเนื้อหาและความเหมาะสมผลการวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นว่า หลักสูตรการฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมมีความสอดคล้องกัน ตามวัตถุประสงค์ (1.00) ส่วนด้านความเหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{x} = 3.80 - 5.00$) ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 3.50 ขึ้นไป จึงถือว่าหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะในครั้งนี้ ที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านเกณฑ์ค่าเฉลี่ยที่กำหนดและสามารถนำไปใช้ได้

3. ผลการประเมินการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

3.1 ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูศิลปศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดราชบุรีนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับครูศิลปศึกษา ระดับประถมศึกษา จำนวน 30 คน โดยทำการฝึกอบรมเป็นเวลา 4 วัน (24 ชั่วโมง) ตั้งแต่วันที่ 15 – 18 สิงหาคม 2556 เวลา 8.30 – 16.30 น.

ข้อมูลส่วนบุคคลของครูศิลปศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ จำนวน 30 คน พบว่า ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 80 และเพศชาย ร้อยละ 20 มีวุฒิการศึกษาส่วนใหญ่ ระดับปริญญาตรี

3.1.1 ด้านความรู้การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ จากผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนและหลังการอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ปรากฏว่าหลังการทดลองผู้เข้าอบรมมีคะแนนสูงกว่าก่อนการอบรม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยพบว่า ก่อนการอบรมผู้เข้าอบรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 25.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.74 หลังการอบรมผู้เข้าอบรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 35.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.54 โดยคะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการฝึกอบรม จึงสรุปได้ว่าการได้รับการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ทำให้ครูศิลปศึกษาที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น

3.1.2 ด้านความสามารถ จากผลการประเมินคะแนนความสามารถปฏิบัติการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะตามใบกิจกรรมของแต่ละหน่วยการอบรมซึ่งให้คะแนนจากการเขียนสรุปความรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการปฏิบัติกิจกรรมการวาดภาพระบายสีน้ำ การปั้นดินเหนียว และการพิมพ์ภาพ โดยเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ผลการทดลอง พบว่า ผู้เข้าอบรมได้คะแนนผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

3.1.3 ด้านความคิดเห็นที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ผลการประเมินพบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด

($\bar{x} = 4.57$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงตามลำดับ พบว่า ด้านวิทยากร ($\bar{x} = 4.67$) ด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม ($\bar{x} = 4.59$) ด้านสื่อการสอนและการวัดผลและประเมินผล ($\bar{x} = 4.56$) อยู่ในระดับมากที่สุด

3.1.4 ด้านความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ผลการประเมินพบว่า โดยภาพรวมมีการนำไปใช้มาก ($\bar{x} = 4.04$) เมื่อพิจารณาการนำหน่วยการอบรมไปใช้เรียงตามลำดับ คือ การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ($\bar{x} = 4.03$) การปั้นดินเหนียว ($\bar{x} = 3.93$) การวาดภาพระบายสีน้ำ ($\bar{x} = 3.90$) การพิมพ์ภาพ ($\bar{x} = 3.87$)

3.2 ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

3.2.1. ผลการหาประสิทธิภาพของหลักสูตรพิจารณาพบว่า ใช้ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษากับครูศิลปศึกษาระดับ ($\bar{x} = 3.50$) ซึ่งมีความเหมาะสมผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.08 – 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์ประเมิน

3.2.2 ความรู้หลังการฝึกอบรมมีค่าคะแนนมากกว่าก่อนฝึกอบรม ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด อย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3.2.3 ความสามารถของครูศิลปศึกษาที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ($\bar{x} = 4.57$) อยู่ในระดับมาก

3.2.4 ผลคะแนนความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะไปใช้ ($\bar{x} = 4.04$) อยู่ในระดับมาก

3.2.5 ผลการปรับปรุงหลักสูตรควรแยกเนื้อหาการอบรมในแต่ละระดับชั้นให้ชัดเจน และเพิ่มเวลาฝึกปฏิบัติกิจกรรมให้มากขึ้น เพราะกิจกรรมศิลปะแต่ละหน่วยการอบรมใช้เวลานาน พร้อมทั้งปรับปรุงรูปแบบการพิมพ์ การใช้ภาษาและภาพประกอบของเอกสารหลักสูตรการฝึกอบรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เพื่อพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนศิลปศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดราชบุรี ผู้วิจัยพบประเด็นที่จะนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาปัญหาการสอนศิลปศึกษา และความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นครูศิลปศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดราชบุรี ทั้งหมด 358 คน ในการศึกษาครั้งนี้มีจุดประสงค์ เพื่อต้องการทราบปัญหาการสอนศิลปศึกษา พบว่า ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า 3 อันดับแรก คือ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ($\bar{x} = 4.68$) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและวิธีการสอน

ทัศนศิลป์ ($\bar{x} = 4.59$) และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำทัศนธาตุไปบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ($\bar{x} = 4.56$) และด้านทักษะอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าความสามารถด้านการสอนศิลปศึกษาโดยบูรณาการกิจกรรมทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ($\bar{x} = 4.72$) ความสามารถวาดภาพระบายสีน้ำ สีโปสเตอร์ ($\bar{x} = 4.67$) ความสามารถปั้นนูนต่ำ นูนสูง และลอยตัว ($\bar{x} = 4.60$) อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากครูศิลปศึกษาที่สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่มีได้จบการศึกษาทางด้านศิลปะ จึงขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ การสอนและวิธีสอน เนื้อหาด้านทัศนศิลป์ และทักษะการฝึกปฏิบัติทางทัศนศิลป์ สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งอรุณ บุญทัน (2550, หน้า 51) พบว่า ปัญหาการสอนศิลปะ (ทัศนศิลป์) คือ ขาดครูศิลปศึกษาส่วนมากเป็นครูประจำชั้น ควรใช้ครูพิเศษหรือครูศิลปศึกษาโดยตรง เพราะครูที่มีได้จบการสอนทางศิลปะส่วนใหญ่ จะขาดการเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ไว้ล่วงหน้า สอดคล้องกับมนตรี ศรีเจริญ (2551, หน้า บทคัดย่อ) พบว่า ครูศิลปศึกษามีปัญหามากที่สุดคือ การวางแผนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ขาดการประยุกต์ใช้วัสดุในท้องถิ่นประกอบการสอนได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้นเมื่อสำรวจความต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมจึงพบว่า ครูศิลปศึกษา มีความต้องการฝึกอบรมในภาพรวมร้อยละ 80 ขึ้นไป และต้องการหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะจึงได้ให้ลำดับความสำคัญแตกต่างกันตามความต้องการความรู้ที่มีอยู่ ทำให้การจัดลำดับเนื้อหา การอบรมในหลักสูตรตามความต้องการของผู้เข้าอบรม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการเรียนการสอนศิลปศึกษาเป็นวิชาที่เน้นการเรียนรู้ทฤษฎีทางศิลปะและฝึกปฏิบัติกิจกรรมทัศนศิลป์ ครูศิลปศึกษาจึงต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ดังที่ รุ่งอรุณ บุญทัน (2550, หน้า 51) กล่าวว่า ครูศิลปะต้องการพัฒนาตนเองด้วยการจัดฝึกอบรมเรื่องเทคนิคการสอนศิลปะ (ทัศนศิลป์) ซึ่งสอดคล้องกับเพ็ชร รูปวิเชตร (2553, หน้า 7) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นการเพิ่มพูนความรู้ทักษะและประสบการณ์ความสามารถในการทำงาน เพื่อให้บุคลากรที่มีคุณภาพและนำองค์กรให้ดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ ทำงานเพื่อให้บุคลากรที่มีคุณภาพ และชูชัย สมितिไกร (2554, หน้า 5) กล่าวว่า การฝึกอบรมเป็นกระบวนการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างหรือเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ความสามารถ (Ability) และเจตคติ (Attitude) ของบุคลากร อันช่วยปรับปรุงให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ผู้วิจัยใช้การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนศิลปศึกษา แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม ทฤษฎีการฝึกอบรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ และผลสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ มากำหนดเป็นโครงร่างของหลักสูตร องค์ประกอบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดประสงค์ของการฝึกอบรม 3) โครงร่างหลักสูตร 4) คำอธิบายรายวิชา 5) วิธีการและกิจกรรมการฝึกอบรม 6) สื่อการฝึกอบรม 7) การวัดและประเมินผลการฝึกอบรม 8) รายละเอียดหน่วยฝึกอบรมและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องและตามความเหมาะสม ผลประเมินความสอดคล้องของหลักสูตร พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้อง (0.80 – 1.00) แสดงว่า หลักสูตรการฝึกอบรม

ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีความสอดคล้องกับทุกประเด็น และผลประเมินความเหมาะสมของแต่ละองค์ประกอบ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.00 - 5.00$) นับได้ว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นผ่านเกณฑ์ และสามารถนำไปใช้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรและวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมของปานจิตโรจนวิชชากร (2548, หน้า 86) พบว่า หลักสูตรการฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย มีองค์ประกอบคือ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ 3) คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย 4) หลักการอบรม 5) วิธีการอบรม 6) ระยะเวลา 7) ประเมินผล 8) คำอธิบายรายวิชาและสอดคล้องกับงานวิจัยของทวีศักดิ์ รูปสิงห์ (2550, หน้า 178 - 215) พบว่า หลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) สภาพปัญหาและความจำเป็น 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้าง 4) กิจกรรมการฝึกอบรม 5) สื่อการฝึกอบรม 6) การวัดผลและประเมินผล และสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ กิตติคม คาวีรัตน์ (20 มีนาคม 2556) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรการฝึกอบรมประกอบด้วยหลักการและเหตุผล จุดประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรฝึกอบรม กิจกรรมฝึกอบรม การวัดผลและประเมินผล ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรตามแนวทางของทาบ (Taba, 1962 หน้า 422 - 425) เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1981, หน้า 30) และวิชัย วงษ์ใหญ่ (2537, หน้า 19 - 20) ที่กล่าวสอดคล้องกันเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 องค์ประกอบคือ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) การกำหนดเนื้อหาสาระ 3) กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) การนำหลักสูตรไปใช้ 5) การประเมินหลักสูตร และทั้งนี้ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตรคือ 1) ศึกษาความต้องการของหลักสูตร 2) กำหนดโครงสร้างหลักสูตร 3) ทดลองใช้หลักสูตร และ 4) ประเมินผลการใช้หลักสูตร สอดคล้องกับ วิจิตร อาวะกุล (2537, หน้า 66 - 67) ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมจะต้องวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม กำหนดวัตถุประสงค์หลักสูตรและหัวข้อวิชา เทคนิควิธีการและสื่อการฝึกอบรม และนอกจากนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพรชัย หนูแก้ว (2545, หน้า บทคัดย่อ) ทวีศักดิ์ รูปสิงห์ (2550, หน้า บทคัดย่อ) ภูมิพงศ์ จอมหงส์พิพัฒน์ (2553, หน้าบทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรคือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) สร้างหลักสูตรประกอบด้วยสภาพปัญหาและความจำเป็น 3) การทดลองใช้ 4) การประเมินและปรับปรุงและหลักสูตร

3. ผลการประเมินการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

3.1 ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษากับกลุ่มตัวอย่างครูศิลปศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่า ครูศิลปศึกษาที่เข้ารับการอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ มีคะแนนการทดสอบหลังการฝึกอบรมสูงกว่าคะแนนการทดสอบก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สรุปได้ว่า หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาและสร้างขึ้นครั้งนี้ส่งผลให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทำให้ครูศิลปศึกษาได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากเดิม ส่วนผลการประเมินคะแนนความสามารถปฏิบัติการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะตามใบกิจกรรมของหน่วยการฝึกอบรม พบว่า หลังการฝึกอบรมครูศิลปศึกษา มีคะแนนผ่านเกณฑ์ ที่กำหนดร้อยละ 80 ทั้ง 4 หน่วยการอบรม แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาที่พัฒนาขึ้นมานี้ใช้ได้ผลดี เนื่องจากหลักสูตรการฝึกอบรมที่

พัฒนาขึ้นนี้ได้มาจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของการฝึกอบรมที่ผู้เข้ารับการฝึกต้องการความรู้ นำไปใช้ในการปฏิบัติการจริง ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรม กิจกรรมและวิธีการฝึกอบรม มีความเหมาะสมประกอบกับวิธีการและกิจกรรมฝึกอบรมของวิทยาการที่ถ่ายทอดความรู้ และฝึกปฏิบัติให้กับผู้เข้ารับการอบรม ได้เข้าใจเนื้อหาตามขั้นตอนการฝึกอบรมเป็นอย่างดี ผลของการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมหลายสาขา ดังที่ ของบุญยัง หนั่นดี (2535, หน้า บทคัดย่อ) แสง สมวงศ์ (2542, หน้า บทคัดย่อ) พรชัย หนูแก้ว (2545, หน้า บทคัดย่อ) วิราพร พงศ์อาจารย์และคณะ (2547, หน้า บทคัดย่อ) ทวีศักดิ์ รูปสิงห์ (2550, หน้า บทคัดย่อ) ภูมิพงศ์ จอมหงส์พิพัฒน์ (2553, หน้า บทคัดย่อ) และวิวรรธน์ จันทรเทพย์ (2553, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมซึ่งผลการฝึกอบรม พบว่า หลังการฝึกอบรมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระดับคะแนนสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

3.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการฝึกอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษา พบว่า ครูศิลปศึกษามีความคิดเห็นต่อการฝึกอบรมโดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.57$) เนื่องจากการได้มีการออกแบบและจัดการอบรมตามกระบวนการจัดการอบรมอย่างเป็นระบบ ตามที่ ชูชัย สมितिไกร (2554, หน้า 29 - 34) ได้กล่าวว่า การจัดการอบรมประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความต้องการการฝึกอบรม 2) กำหนดวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม 3) คัดเลือกและออกแบบโครงการฝึกอบรม 4) สร้างเกณฑ์สำหรับการประเมินผล 5) จัดการฝึกอบรมและ 6) การประเมินผลการฝึกอบรม ทั้งยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภูมิพงศ์ จอมหงส์พิพัฒน์ (2553, หน้า บทคัดย่อ) พบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อรูปแบบของหลักสูตรฝึกอบรม มากที่สุด และงานวิจัยของชูศรี สุวรรณ (2551, หน้า 2) พบว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักศึกษา ครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรการฝึกอบรมโดยภาพรวมใน ระดับมากที่สุด

นอกจากนี้ครูศิลปศึกษาได้มีความคิดเห็นด้านเนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรม โดยภาพรวมมากที่สุด ($\bar{x} = 4.59$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เนื้อหาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพการใช้งานจริง เช่น มาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัดของหลักสูตร สภาพผู้เข้าอบรม และการนำไปใช้ปฏิบัติจริง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.73$) เนื่องจากผลดังกล่าวมาจากการศึกษาสภาพปัญหาที่แท้จริงของการปัญหาการสอนศิลปศึกษาและสำรวจความต้องการของการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมที่ต้องการให้เน้นเนื้อหาการสอนศิลปศึกษา ฝึกปฏิบัติกิจกรรมการวาดภาพระบายสี การปั้นดินเหนียว การพิมพ์ภาพ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน ศิลปะ และสอดคล้องกับสำคัญเป็นพิเศษของหลักสูตรนี้คือ วิธีการสอนศิลปศึกษาแบบบูรณาการกับ กิจกรรมทัศนศิลป์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังนั้นครูศิลปศึกษาที่เข้ารับการอบรมหลักสูตรนี้ จึงเห็นว่าเนื้อหาหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นประโยชน์อย่างมาก ทั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของการสำรวจความจำเป็นพื้นฐานของหลักสูตรการฝึกอบรม ดังที่ เพ็ชร รูปะวิเชตร (2554, หน้า 25 - 26) กล่าวว่า ความจำเป็นพื้นฐานของการฝึกอบรมคือ ต้องวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรมจะทำให้การฝึกอบรมสอดคล้องกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมากที่สุด และสอดคล้องกับ สมคิด บางโม (2554, หน้า 19 -21) ได้กล่าวว่า การศึกษาปัญหาหรือความต้องการของหน่วยงานในการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจให้กับบุคคล โดยการวิเคราะห์งานเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาและวิธีการฝึกอบรม ดังนั้นครูศิลปศึกษาจึงเห็นว่าในการอบรมครั้งนี้ เนื้อหากิจกรรมการฝึกอบรมเหมาะสมกับสภาพการใช้งานประโยชน์ในการสอนศิลปศึกษาตามสภาพจริงได้

สำหรับด้านวิทยากร โดยภาพรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า วิทยากรมีความรู้เนื้อหาวิชาตามหลักสูตรการฝึกอบรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.83$) อาจเป็นเพราะว่าหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะสาระทัศนศิลป์ กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ศ. 1.1 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับทัศนธาตุ และ ศ. 1.2 เป็นเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ ดังนั้นครูศิลปศึกษาจึงได้ตระหนักเห็นความสำคัญเนื้อหาในหลักสูตรเป็นอย่างมาก เพราะจะต้องจัดการสอนศิลปศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้กับตัวชี้วัด โดยเฉพาะแนวทางการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามที่ นกตล สำเภาเงิน (2550, หน้า 3) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรใช้วิทยากรในชุมชน ให้สัมผัสของจริง ใช้กิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานที่ในแหล่งเรียนรู้ หรือเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้ และใช้วัสดุอุปกรณ์ในชุมชนหรือท้องถิ่นมาประกอบการสอน ด้วยแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัย จึงได้เชิญวิทยากรด้านการสอนศิลปศึกษาที่เชี่ยวชาญการสอนแบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิทยากรที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะเกี่ยวกับการปั้นดินเผา การวาดภาพระบายสีน้ำและการพิมพ์ภาพมาให้ความรู้และฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อีกทั้งระหว่างการอบรมวิทยากรได้ดำเนินการฝึกอบรมตามคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม โดยยึดเนื้อหาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ มาออกแบบกิจกรรม ใช้วิธีการทำ หรือเทคนิคการทำและวัสดุในท้องถิ่น เป็นต้น มีการสาธิตกระบวนการทำอย่างเป็นขั้นตอน กระตุ้นให้ครูศิลปศึกษาได้มีส่วนร่วมมือในการปฏิบัติงานในใบกิจกรรมแต่ละหน่วยการอบรมเป็นอย่างดี และเอาใจใส่ในการทำงานอย่างใกล้ชิด จากที่กล่าวมานับว่า วิทยากรมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก มีผลทำให้คะแนนจากแบบทดสอบวัดความรู้หลังการทดลองใช้การฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม และผลคะแนนปฏิบัติตามใบกิจกรรมสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของวารุณี อัครโณคิน (2554, หน้า 139) ที่ศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการที่มีต่อการฝึกการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร พบว่า บุคลากรมีความพึงพอใจ วิทยากรในการให้ความรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากได้เชิญวิทยากรที่เป็นเจ้าของภาษาและเป็นผู้เชี่ยวชาญพร้อมทั้งประสบการณ์สูงด้านการสอน

ด้านสื่อการอบรมและการวัดและประเมินผล โดยภาพรวมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สื่ออุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ศิลปะมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์หลักสูตรและมีความน่าสนใจ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$) เนื่องจากหลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นอบรมเชิงปฏิบัติการมุ่งเน้นให้ครูศิลปศึกษาได้ฝึกทักษะปฏิบัติ การวาดภาพระบายสี การปั้นดินเหนียว และการพิมพ์ภาพ และศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาในแหล่งเรียนรู้ศิลปะ จึงจำเป็นต้องใช้สื่ออุปกรณ์หลายประเภท เช่น อุปกรณ์ทางศิลปะ ของจริง การสาธิต เป็นต้น สื่อเหล่านี้ล้วนเป็นของจริงที่กระตุ้นให้เกิดความน่าสนใจ สำหรับสื่อที่เป็นสถานที่ศึกษาดูงานศิลปะหรือแหล่งเรียนรู้ศิลปะ ผู้วิจัยได้ใช้ 1) วัดมหาธาตุวรวิหารราชบุรี เป็นสถานที่ในการศึกษาภูมิปัญญาศิลปกรรมท้องถิ่นที่สำคัญด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม 2) โรงงานเก้าอี้ไม้ เป็นโรงงานที่มีประวัติความเป็นมาของการปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงของจังหวัดราชบุรีเป็นแหล่งเรียนรู้กระบวนการปั้นและการพิมพ์ภาพได้เป็นอย่างดี อีกทั้งได้เรียนรู้กระบวนการปั้นดินเหนียวตามลำดับขั้นตอน จากช่างปั้น ช่างออกแบบ ช่างเขียนลายระบายสี ได้มีโอกาสซักถาม สนทนาในประเด็นที่สนใจอย่างใกล้ชิด อีกทั้งได้ลงมือปฏิบัติฝึกการปั้นดินเหนียวกับผู้ทรงภูมิปัญญาอีกด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้จึงทำให้ครูศิลปศึกษา มีความพึงพอใจต่อสื่อการอบรมมาก

ที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของวารุณี อศวโกคิน (2554, หน้า 141) พบว่า สื่อและอุปกรณ์มีความเหมาะสมกับเนื้อหาและเป็นอุปกรณ์มีเทคโนโลยีในปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุศรี สุวรรณ (2551, หน้า 10) ได้พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง สำหรับนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือตอนบน พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อสื่อการอบรมอยู่ในระดับมาก เพราะสื่อช่วยเร้าความรู้สึก กระตุ้นและจูงใจให้เกิดความรู้ตามที่วิทยากรต้องการ

ด้านปัจจัยเกื้อหนุนการฝึกอบรม พบว่า มีความคิดเห็นโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.48$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า สถานที่ฝึกอบรมมีความเหมาะสมกับกิจกรรมและวิธีการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.70$) ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้จัด สถานที่ในการฝึกอบรม กิจกรรม และวิธีการอบรมหลายวิธี เช่น การศึกษาดูงานศิลปะ การบรรยาย การสาธิต การปฏิบัติการ การอภิปรายกลุ่ม เป็นต้น โดยให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีส่วนร่วมทุกกิจกรรมและจัดกิจกรรม การศึกษาภูมิปัญญาออกสถานที่ในแหล่งเรียนรู้ศิลปะเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการปั้น ดินเหนียว รับฟังการบรรยายและนำชมงานศิลปกรรมในท้องถิ่น เชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องมาเป็นผู้ให้ความรู้ใช้เทคนิคการอบรมทำให้กระบวนการฝึกอบรมประสบความสำเร็จตาม เป้าหมายการอบรม ดังที่ จงกลณี ชุตินาเวรินทร์ (2542, หน้า 199) กล่าวว่า เทคนิคการอบรม มีหลายวิธี ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การสาธิต การสัมภาษณ์การใช้กรณีศึกษา การระดมสมอง และการประชุมปฏิบัติการ อีกทั้งผู้วิจัยได้จัดทำการศึกษาและคู่มือการใช้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อผู้เข้ารับการอบรม ตามที่อำนาจ เดชชัยศรี (2539, อ้างถึงใน ศิริพงษ์ เพียศิริ, 2550, หน้า 90) ได้กล่าวว่า การฝึกอบรมจะต้องมีชุดฝึกอบรมหรือเอกสาร ประกอบการฝึกอบรมของผู้สอนหรือวิทยากร มีรายละเอียดของเนื้อหาและองค์ประกอบคือ คำนำที่ ระบุวิธีการ หลักการเหตุผล จุดประสงค์ เนื้อหาสาระ ระยะเวลา กิจกรรมการฝึกอบรม และการวัดผล และประเมินผล คำชี้แจงสำหรับผู้เข้า สถานที่ฝึกอบรม แผนการสอน สื่อและเอกสารประกอบการสอน และการนิเทศติดตามวัดผลและประเมินผล

3. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการติดตามผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอน ศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) ซึ่งพบว่า ครูศิลปศึกษาสามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง จึงเห็นความสำคัญของการฝึกอบรม เนื่องจากครูศิลปศึกษาจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด ตามหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะและเมื่อเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ เห็นว่าได้รับความรู้และ ทักษะการสอนศิลปะ การออกแบบกิจกรรมศิลปะ วิธีบูรณาการสอน ฝึกปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนการสอนได้ ตามที่ครูศิลปศึกษาได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมกับ การนำผลการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์ว่าได้นำเทคนิคการสอนแบบบูรณาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่นไป ปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น ปรับปรุงวิธีสอนให้เหมาะสมกับหลักสูตรและระดับชั้น นำหลักการวาดภาพ ระบายสี การปั้นดินเหนียวและการพิมพ์ภาพไปถ่ายทอดได้ตามลำดับขั้นตอนระดับชั้นเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของปานจิต โรจนวนิชกร (2548, บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษาวิจัยการพัฒนา หลักสูตรการฝึกอบรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏที่เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์สำหรับชาวนาไทย

ได้มี การติดตามผลการฝึกอบรม พบว่า มีการนำผลการฝึกอบรม ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างต่อเนื่อง และได้ ผลระดับเตรียมการ

เมื่อพิจารณาด้านลักษณะการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.16$) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ครูได้ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเอง ให้สอดคล้องกับหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ($\bar{x} = 4.27$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า วัตถุประสงค์ของหลักสูตรการฝึกอบรม หน่วยการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับครูศิลปศึกษา โดย ที่เน้นการพัฒนาศักยภาพให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีต่อการสอนศิลปศึกษา ประกอบกับเมื่อมารับการฝึกอบรม สามารถนำความรู้และทักษะ ไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้จริง จึงเห็นว่าข้อนี้มีความสำคัญโดยเฉพาะได้นำความรู้การออกแบบบูรณาการการสอนตามแนวคิดพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE) การวาดภาพระบายสี การปั้น ดินเหนียว และการพิมพ์ภาพไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการสอนวิชาศิลปศึกษากับ สาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ตามแนวทางการสอนศิลปศึกษาแบบบูรณาการเนื้อหาแบบ 4 แกน ดังที่ ทวีเกียรติ ไชยงยศ (2551, หน้า 110 - 112) ได้กล่าวถึง วิธีการสอนบูรณาการกับ 4 แกนสำคัญของศิลปศึกษาไว้คือ 1) แกนสุนทรียศาสตร์ 2) แกนประวัติศาสตร์ศิลป์ 3) แกนศิลปะปฏิบัติ 4) แกนศิลปะวิจารณ์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รื่นฤทัย รอดสุวรรณ (2555, หน้า 3) ทำการศึกษาแนวทางจัดกิจกรรมการสอนการสอนศิลปะไทยตามกระบวนการเรียนรู้แบบ (DBAE) พบว่า การสอนตามแกนประวัติศาสตร์จัดกิจกรรมให้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ศิลปะและปราชญ์ท้องถิ่น แกนสุนทรียศาสตร์ เน้นศึกษาความงามความสำคัญและแนวทางการอนุรักษ์ศิลปะไทย แกนศิลปะวิจารณ์ เปิดโอกาสแสดงความคิดเห็นวิจารณ์และวิเคราะห์ผลงาน และแกนศิลปะปฏิบัติ ควรคำนึงถึงความสามารถและความสนใจของผู้เรียนแต่ละบุคคล จัดการสอนด้วยการสาธิตทีละ ขั้นตอนให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม และยังสอดคล้องกับอเนก ตรีภูมิ (2555, หน้า บทคัดย่อ) ได้ทำการ ผลการใช้หลักสูตรรายวิชาทัศนศิลป์ตามแนวคิดพหุศิลปศึกษาเชิงแบบแผน (DBAE) พบว่า การให้ ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและวางแผนการดำเนินงานจะช่วยให้ครูที่ไม่ได้จบทางด้าน ศิลปะ มีความรู้ความเข้าใจ สามารถจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะได้อย่างมั่นใจและมีประสิทธิภาพ มากขึ้น

เมื่อพิจารณาตามระดับหน่วยการอบรมไปใช้ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.93$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า หน่วยที่นำไปใช้มากที่สุดคือ การสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.03$) เนื่องจากหัวข้อการอบรมเกี่ยวข้องกับครูศิลปศึกษา และมีความน่าสนใจเป็นหัวข้อที่เกี่ยวกับการสอนประจำ เมื่อครูศิลปศึกษามาเข้าร่วมการอบรม สามารถที่จะนำความรู้และประสบการณ์ฝึกอบรมนี้ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครูศิลปศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานสามารถนำหลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนี้ไปใช้จัดการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูระดับอื่น ๆ และจังหวัดอื่น ๆ ได้

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู อาจหาวิธีการหรือกิจกรรมการอบรมพัฒนาศักยภาพของครูศิลปศึกษาที่หลากหลาย แตกต่างไปจากหลักสูตรการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นนั้น แต่สามารถใช้เนื้อหาการสอนศิลปศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ และกิจกรรมทางทัศนศิลป์เป็นแนวทางในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจต่อครูศิลปศึกษา ในเรื่องการสอนศิลปศึกษาแบบบูรณาการ กิจกรรมทัศนศิลป์กับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ควรศึกษารายละเอียดของหลักสูตรการฝึกอบรมและคู่มือการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมให้เข้าใจ เพื่อให้สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อครูศิลปศึกษามากที่สุด

2.2 ควรนำหน่วยการอบรม วิธีการและกิจกรรมการอบรมไปใช้จัดการอบรมทั้งหลักสูตรหรือเลือกเพียงบางหน่วยการอบรมก็ได้ แต่ต้องปรับปรุงเนื้อหาสาระสำคัญ ใบความรู้ ใบกิจกรรม แบบทดสอบก่อน – หลังการอบรม และแบบประเมินผลงานให้สอดคล้องกับบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะเฉพาะเรื่องนั้น ๆ

2.3 ควรจัดหาวิทยากรที่เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความรู้ความสามารถทางศิลปะ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นศิลปะ และสื่อการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับเนื้อหา

2.4 ควรประเมินหลักสูตรและติดตามการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมทุกครั้งที่มีการนำหลักสูตรการฝึกอบรมนี้ไปใช้ เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพของหลักสูตรและนำข้อมูลจากการใช้หลักสูตรมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2.5 ควรมีการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมการสอนศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะกับครูผู้สอนศิลปศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อตรวจสอบผลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรและเป็นข้อสรุปที่จะพัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม เกี่ยวกับศิลปะท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เป็นต้น

3.2 ควรวิจัยการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปะแขนงอื่น ๆ ที่แสดงความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ศิลปะไทยกับกลุ่มครูศิลปศึกษาระดับอื่น ๆ และพื้นที่อื่น ๆ

3.3 ควรวิจัยประเมินความสามารถทางการสอนศิลปศึกษาของครูศิลปศึกษาที่นำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานสอน และมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนศิลปศึกษาของนักเรียน

4. ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมครั้งต่อไป

4.1 ควรเพิ่มเติมเนื้อหาวิธีการสอนวาดภาพระบายสีบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการสอนการปั้นดินเหนียวบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น วิธีการสอนการพิมพ์ภาพบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.2 ควรปรับปรุงใบความรู้ ใบกิจกรรมและแบบทดสอบให้สอดคล้องกับข้อ 4.1

4.3 ควรเขียนกระบวนการอบรมให้ชัดเจน

4.4 ควรเน้นเนื้อหาการสอนศิลปศึกษาเพิ่มขึ้น